

מדינת ישראל
משרד החינוך
מינהל כא"ב תיאום ובקרה
האגף לחינוך מבוגרים

רמת הבחינה: גמר
מועד הבחינה: קיץ תשע"ח, 2018
היקף הבחינה: 2 יח"ל
מספר שאלון: 997102

תיכונות
ככה עולים כיתה בחיים

אזרחות – 2 יח'

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שתיים וחצי.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה בשאלון זה **ארבעה** פרקים:

פרק ראשון (3X10) 30 נקודות.

פרק שני (20X2) 40 נקודות.

פרק שלישי (1X10) 10 נקודות.

פרק רביעי (2X10) 20 נקודות

סה"כ: 100 נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין

ד. ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר, אך מכוונות לנבחנים ונבחנות כאחד.

ה. מלאו את הפרטים הבאים:

פרטי מרכז ההשכלה:

מספר נבחן: _____ שם: _____

שם נבחן: _____ כתובת המוסד: _____

שם משפחה פרטי קוד מוסד: _____

ת"ז: _____ מקום בחינה: _____

הדבק מדבקת שאלון	הדבק מדבקת נבחן

בהצלחה!

פרק ראשון (30 נקודות)

לפניכם עשר שאלות. עליכם לסמן את התשובה הנכונה ביותר. לכל שאלה 3 נקודות.

1. בג"ץ הוא -

- א. מנגנון פיקוח פורמלי/מוסדי.
- ב. מנגנון פיקוח בלתי פורמלי/ חוץ מוסדי.
- ג. גוף הקובע את החוקה במדינת ישראל.

תשובה - א

2. איזה מן הבאים אינו (לא) אחד מעקרונות המשטר הדמוקרטי?

- א. פלורליזם.
- ב. הכרעת הרוב.
- ג. משאל עם.

תשובה - ג

3. על פי "פשרת הררי":

- א. כנסת ישראל תכונן חוקה באופן מיידי.
- ב. הכנסת תחוקק חוקי יסוד, שיהוו בסיס לחוקה בעתיד.
- ג. בישראל לא תהיה חוקה בעקבות רמת הסכמיות נמוכה.

תשובה - ב

4. איזה מן הבאים אינו מתפקידיה של הכנסת בישראל?

- א. קביעת מדיניות וביצועה.
- ב. חקיקת חוקים.
- ג. פיקוח על הרשות המבצעת.

תשובה - א

5. במדינה מלוכנית (מונרכיה):

- א. השלטון עובר באמצעות בחירות.
- ב. השלטון עובר בירושה מדור לדור.
- ג. השלטון עובר באמצעות הפיכה או שימוש בכוח.

תשובה - ב

6. אפליה פסולה פירושה:

- א. חוסר שוויון מסיבות מוצדקות, מתוך הכרה בצרכים שונים.
- ב. חוסר שוויון מסיבות מוצדקות, במטרה לקדם אוכלוסיות מקופחות.
- ג. חוסר שוויון מסיבות לא מוצדקות ולא רלוונטיות לנושא.

תשובה - ג

7. הצעת אי אמון היא :
א. אמצעי פיקוח של הרשות המבצעת על הרשות המחוקקת.
ב. אמצעי פיקוח של הרשות המחוקקת על הרשות השופטת.
ג. אמצעי פיקוח של הרשות המחוקקת על הרשות המבצעת.

תשובה - ג

8. איזו מן הבאות אינה דרך לקבלת אזרחות במדינת ישראל?
א. אזרחות מכוח חוק השבות.
ב. אזרחות מכוח הלידה בשטחי ארץ ישראל.
ג. אזרחות מכוח הלידה להורה אזרחי ישראל.

תשובה - ב

9. סובלנות פירושה :
א. הסכמה בין כל הקבוצות בחברה על עקרונות משותפים.
ב. הנכונות לקבל את דעת האחר גם אם היא שונה משלי.
ג. קבלת החלטות בדרך של הכרעת הרוב.

תשובה - ב

10. מהו הערך המרכזי שמדגישה מדינה סוציאל דמוקרטית?
א. שוויון חברתי-כלכלי.
ב. חירות הפרט.
ג. פלורליזם.

תשובה - א

פרק שני (40 נקודות)

עליכם לענות על שתיים מתוך ארבע השאלות הבאות, 11-14. לכל שאלה 20 נקודות.

11. הכרזת העצמאות
א. הציגו שתי פניות לגורמים שונים, המופיעות במגילת העצמאות. כתבו למי מיועדת הפנייה ומה תוכנה.
ב. האם למגילת העצמאות יש תוקף משפטי מחייב? אם כן – הסבר מהו, אם לא – במה חשיבותה?

תשובה

א. יש להציג **שתיים** מן הפניות הבאות, לכל פנייה (כולל הפירוט) – 5 נקודות.

- לאו"ם – לסייע לעם היהודי בבניית המדינה ולקבל את מדינת ישראל לתוך משפחת העמים.
- לערביי ישראל – לשמור על השלום וליטול חלק בבניין המדינה על יסוד אזרחות מלאה ושווה ועל יסוד נציגות מתאימה במוסדות המדינה.
- למדינות ערב השכנות – לשמור על שלום ועל שכנות טובה.
- ליהודי התפוצות – לעלות לארץ / להתלכד סביב הישוב בעלייה ובבניין.

ב. למגילת העצמאות אין תוקף משפטי מחייב, אך למרות זאת יש לה חשיבות רבה.

המגילה מהווה "הצהרת כוונות" / "האני מאמין" של מדינת ישראל, באשר לאופייה ולדמותה של המדינה החדשה, אך אין לה מעמד של חוק. במקרים של היעדר חוק – לעתים פונים השופטים למגילה ושואבים ממנה רעיונות.

12. הבחירות בישראל

- א. הציגו והסבירו ארבעה מאפיינים של בחירות דמוקרטיות.
- ב. הציגו את המושג "אחוז החסימה" והסבירו את חשיבותו.

תשובה

א. יש להציג ארבעה מן המאפיינים הבאים, לכל מאפיין – 2.5 נקודות.

(אם התלמיד ציין את המאפיין בלבד ללא הסבר – יקבל נקודה אחת בלבד).

- כלליות – כל אזרחי המדינה מגיל מסוים זכאים להצביע בבחירות.
- חשאיות – הבחירות מתקיימות מאחורי פרגוד / באופן סודי / בפרטיות.
- מחזוריות – הבחירות מתקיימות אחת לפרק זמן קבוע.
- שוות – כל הקולות שווים / לכל אחד קול אחד.
- ישירות – הצבעת האזרחים קובעת באופן ישיר את תוצאות הבחירות.
- תעמולתיות – לפני הבחירות מציגות המפלגות את מצען על מנת לשכנע ולהשפיע על ציבור הבוחרים.
- התמודדות חופשית / הוגנת – הבחירות מאפשרות תחרות הוגנת על בסיס חירויות זכויות פוליטיות כמו חופש הביטוי או חופש ההתאגדות.

ב. אחוז החסימה – אחוז הקולות המינימלי שצריכה מפלגה להשיג בבחירות על מנת להיכנס לכנסת.

אחוז החסימה נקבע על מנת למנוע ריבוי / להגביל את מספר המפלגות (האופייני לשיטת הבחירות היחסית).

או: ריבוי מפלגות עלול להוביל לחוסר יציבות שלטונית ולקושי בקבלת החלטות.

13. הרשות השופטת

- א. הציגו והסבירו שתי דרכים שבאמצעותן נשמרת הזכות להליך הוגן.
ב. הציגו סיבה אחת לקיומם של בתי דין מיוחדים והביאו שתי דוגמאות לבתי דין מסוג זה.

תשובה

א. יש להסביר שתי דרכים מן הדרכים הבאות – לכל דרך 5 נקודות.

(אם התלמיד רק ציין את הדרך ולא הסביר אותה – יקבל 2 נקודות בלבד).

- זכות הערעור – כל אדם יכול לערער לערכאה גבוהה יותר אם הוא חש שלא נעשה עמו צדק.
- הסניגוריה הציבורית – כאשר אדם אינו יכול לממן לעצמו עורך דין, המדינה תספק לו סניגור מטעמה.
- פומביות הדיון – הדיון נערך בדלתיים פתוחות על מנת למנוע שחיתויות / על מנת שהצדק ייראה. (למעט מקרים חריגים).
- חזקת החפות – כל אדם הוא חף מפשע עד שהוכחה אשמתו / חובת ההוכחה חלה על התביעה.

ב. סיבה אחת לקיומם של בתי הדין המיוחדים היא:

(3 נקודות להסבר, נקודה אחת לכל דוגמה).

הקלה על העומס המוטל על מערכת בתי המשפט או בתי דין בעלי מומחיות בנושאים ספציפיים – מקצועיים בתחומם.

יש להציג שתי דוגמאות מתוך: בית דין לתעבורה, בית דין לנוער, בית דין רבני, בית דין צבאי...

14. גלובליזציה

- א. הסבירו את המושג "כפר גלובלי" והציגו סיבה מרכזית אחת לתופעה זו.
- ב. הציגו והסבירו יתרון אחד וחסרון אחד של תופעת הגלובליזציה.

תשובה

א. המושג "כפר גלובלי": מושג המתאר את הפיכתו של העולם למעין "כפר קטן", שכל יושביו מהווים קהילה אחת גדולה.

סיבה אחת לתופעה זו היא ההתפתחות הטכנולוגית, המאפשרת למידע לעבור באופן מהיר ונגיש מכל מקום בעולם לכל מקום בעולם. אם משהו קורה בקצה אחד של העולם אנו יודעים עליו מיד.

אז: תהליכים פוליטיים-כלכליים כגון מדיניות השוק החופשי בחלק ממדינות העולם, המאפשרת כלכלת שוק נטולת התערבות ממשלתית.

ב. יתרון של הגלובליזציה - יש להציג אחד מהבאים:

הזדמנות להתפתחות כלכלית ועלייה ברמת החיים / הוזלת מוצרים עקב יבוא ממדינות שבהן הייצור זול יותר (כגון סין) / העברת מידע ממקום למקום בעולם באופן מיידי, זול ונגיש לכל אדם.

חסרון של הגלובליזציה – יש להציג אחד מהבאים:

"האחדה תרבותית": אובדן הייחוד התרבותי של כל מדינה. התרבויות נעשות מאד דומות זו לזו / מהגרי עבודה המרוכזים לעתים בשכונות עוני וסובלים מגזענות, סחר בבני אדם ומהיעדר זכויות / פגיעה בתעשייה המקומית (שאינה יכולה להתחרות עם יבוא מוצרים מסין, למשל...) / "בריחת המוחות": עובדים משכילים ומקצועיים שעוברים למדינות שבהן תנאי העסקה טובים יותר.

פרק שלישי (10 נקודות)

עליכם לענות על שאלה אחת בלבד מן השאלות 15-16.

15. מספר פעמים בשנה מתקיימים בתל אביב מרתונים, שאליהם מגיעים משתתפים מכל רחבי הארץ. בכל פעם שמתקיים מרתון, נסגרים כל הרחובות סביב אזור הריצה למשך שעות ארוכות. תושבי השכונות הללו מתלוננים כי הדבר פוגע בשגרת חייהם ובזכות בסיסית שלהם.

- א. זהו והסבירו את הזכות שעליה יכולים להתבסס תושבי השכונות באזור המרתון.
- ב. נמקו את תשובתכם על פי האירוע.

- א. **חופש התנועה** – זכותו של כל אדם לנוע כרצונו ממקום למקום.
- ב. במקרה זה, תושבי השכונות באזור המרתון מתלוננים כי סגירת הרחובות פוגעת בשגרת החיים שלהם. בשעות המרתון הם אינם יכולים להגיע לבתיהם עם הרכב שלהם, והדבר מאלץ אותם לחנות במקום מרוחק או להימנע מיציאה מהאזור בשעות המרתון.
- ניתן לקבל גם דוגמאות, כגון הצורך "להיסחב" עם קניות, ילדים וכדומה...

16. הצעת חוק חדשה דורשת, שלוח הזמנים של נבחרי הציבור (חברי כנסת, שרים, ראש הממשלה) יפורסם לציבור, על מנת שהעם יוכל לראות ממה מורכב סדר יומם של נבחרי הציבור ולפקח עליהם. קבוצה של חברי כנסת מתנגדת לחוק זה.

- א. זהו והסבירו את הזכות שעליה יכולים להתבסס חברי הכנסת המתנגדים לחוק.
- ב. נמקו את תשובתכם על פי האירוע.

- א. **הזכות לפרטיות** – זכותו של כל אדם לחיות את חייו ללא חשש מחשיפה או מחדירה לחייו האישיים.
- ב. במקרה שלפנינו הוצע לחשוף בפני הציבור הרחב את לוחות הזמנים של נבחרי הציבור על מנת שהציבור יוכל לפקח על עשייתם. אולם, גם נבחר ציבור הוא אדם, ויש לו זכות לפרטיות. ייתכן שיש בסדר היום שלו פרטים שלא היה רוצה לחשוף, כגון בדיקות רפואיות, פגישות אישיות ועוד...

פרק רביעי (20 נקודות)

לפניכם ארבע שאלות 17-20. עליכם לענות על שתי שאלות. לכל שאלה 10 נקודות.

17. ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית
- א. הציגו והסבירו שני חוקים או סמלים, המבטאים את אופייה של מדינת ישראל כמדינה יהודית.
- ב. הציגו והסבירו את מטרתו של הסדר "הסטטוס קוו" וצינו שניים מהסעיפים המופיעים בו.

תשובה

א. יש להציג **שניים** מן הבאים: (לכל אחד – 2.5 נקודות. אם התלמיד ציין את הסמל או החוק אך לא הסבירו – נקודה אחת בלבד).

דגל המדינה / סמל המדינה - המנורה / המנון המדינה "התקווה"

חוק השבות / חוק חג המצות / חוק שעות עבודה ומנוחה / חוק איסור גידול חזיר / חוק הרבנות הראשית / חוק בתי דין רבניים.

ב. הסדר "הסטטוס קוו" (המצב הקיים) נועד לאפשר חיים משותפים בין חילוניים לבין דתיים במדינת ישראל / למנוע מלחמת אחים על רקע אמונה דתית.

ציון שניים מן הבאים (אין צורך להסבירם):

- שבת
- בתי דין רבניים / אישות
- כשרות
- חינוך

18. נשיא המדינה

- א. הציגו והסבירו **שלוש** סמכויות סמליות-ייצוגיות של נשיא המדינה.
- ב. הציגו את סמכות החנינה של הנשיא והסבירו מדוע יש בה צורך. ניתן להיעזר בדוגמה.

תשובה

א. יש להציג **שלוש** מן הסמכויות הבאות:

חתימה על חוקים שאושרו על ידי הכנסת / חתימה על כתבי מינוי לשופטים / השתתפות בטקסים בארץ ובחו"ל / פתיחת מושב הכנסת הראשון / הענקה וקבלה של אמנות מול מדינות אחרות / ביקור פצועים ומשפחות שכולות / מתן תעודות הצטיינות לחיילים ביום העצמאות / אירוח נכבדים ממדינות זרות.

ב. הנשיא יכול להקל בעונשם של עבריינים בהתאם להמלצות הגורמים המקצועיים ולשיקול דעתו.

זהו תפקיד שיש בו חסד ורחמים. בעוד שבתי המשפט שופטים רק על פי החוק "היבש", הנשיא יכול להביא בחשבון שיקולים נוספים.

סמכות החנינה מאפשרת (יש לציין לפחות אחד מהבאים):

- תיקון עוולות ועשיית צדק.
- ביצוע עסקות חליפין של אסירים.
- אמצעי לשיקום האסיר.

19. מיעוטים בישראל

- א. הציגו והסבירו את השינוי שחל עם השנים במעמדה של האישה בחברה הערבית בישראל.
- ב. הציגו והסבירו שינוי אחד נוסף שהתרחש בחברה הערבית בישראל במעבר מחברה מסורתית לחברה מודרנית.

תשובה

- א. מאז קום המדינה מעמד האישה הערבית נמצא במגמת עליה. אם בעבר לא היה מקובל שאישה ערבית תצא ללמוד או לעבוד, ותפקידה היה רק לטפל בענייני הבית ולגדל את הילדים, הרי שכיום רבות מהנשים בחברה הערבית יוצאות ללמוד ושותפות לפרנסת המשפחה. ניתן לראות ירידה בשיעור הילודה במגזר הערבי בישראל. אך יחד עם זאת עדיין אין נשים ערביות רבות במרחב הציבורי ובעמדות כוח ובחלקים של החברה הערבית לא רואים בעין יפה את השינוי במעמד האישה.
- ב. שינוי אחד נוסף הוא עליית ערך ההשכלה (בעקבות חוק חינוך חובה) / מעבר מחברה חקלאית כפרית לחברה עירונית בעלת מגוון אפשרויות תעסוקה...

20. השלטון המקומי

- א. הציגו שני מקורות מימון של השלטון המקומי.
- ב. הציגו את המושג "ועדה קרואה" והסבירו באילו מקרים יש בה צורך. ניתן להיעזר בדוגמה.

תשובה

- א. יש להציג שניים ממקורות המימון הבאים (2.5 נקודות לכל אחד):
- תקצוב ממשלתי
 - מיסים (ארנונה)
 - קנסות (כגון דו"חות חניה)
 - תרומות
- ב. ועדה קרואה היא ועדה הממונה על ידי שר הפנים לניהול ענייני הרשות המקומית, במקרים שבהם תפקוד הרשות לקוי או אינו מתבצע כראוי (שחיתויות, גירעון תקציבי וכדומה). הועדה הקרואה תופסת את מקומם של ראש הרשות וחברי מועצת הרשות ומנהלת את ענייני הרשות עד למועד הבחירות.

בהצלחה!